

**El treball de les emocions i les habilitats socials amb
infants amb Trastorn de l'Espectre Autista a partir del
Pla Individual de Suport Familiar**

Treball de Final de Grau de Mestre d'Educació Infantil

ANNEX

Autores: Jordina Barba Panadero i Judit De Nova Santana

Curs: 2014-2015

Tutora: Joaquina Planella i Morató

Estudi: Grau de Mestre d'Educació Infantil

Facultat d'Educació, Traducció i Ciències Humanes

Universitat de Vic – Universitat Central de Catalunya

15 de maig de 2015

Índex:

ANNEX 1: Autorització	II
ANNEX 2: Entrevista al CDIAP Tris Tras de Manlleu	III
ANNEX 3: Entrevista a la psicòloga de l'escola El Carne de Manlleu	IX
ANNEX 4: Escala de Participació, Autonomia i relacions socials (MEISR)	XVII

ANNEX 1: Autorització

AUTORITZACIÓ

Jo JOSEFINA MAS SERRA com a mare/pare/tutor amb DNI 37.637.508.D de Wanllen autoritzo a les estudiants de quart curs del Grau en Mestre d'Educació Infantil de la Universitat de Vic-Universitat Central de Catalunya, Jordina Barba Panadero amb DNI 47791188V i Judit De Nova Santana amb DNI 47849322F, a realitzar una observació i intervenció del meu fill amb finalitat educativa, per l'elaboració del seu Treball de Final de Grau.

Nosaltres ens comprometem a:

- Respectar en tot moment la confidencialitat de totes les dades personals.
- No sobrepassar un temps màxim d'observació de sis mesos, adaptant-nos sempre a la disponibilitat dels pares i del nen.
- Utilitzar totes les dades únicament amb finalitat educativa.
- Lliurar i ensenyar, sempre que els pares vulguin, el procés d'elaboració del document, com també el treball final.

Firma pare/mare/tutor

Firma estudiants

ANNEX 2: Entrevista al CDIAP Tris Tras de Manlleu

Aspectes generals

1. Data de naixement d'en J.?

En J. va néixer el 28/12/2009.

2. Té germans? Quants anys té?

Té una germana, va néixer el 2/12/2006.

3. Quants anys tenen els seus pares?

El seu pare té 36 anys i la seva mare 38.

4. A quina escola està escolaritzat? A quin curs va començar la seva escolarització? (Escola bressol, P-3,..)

En J. Està escolaritzat va començar a l'escola bressol i actualment està escolaritzat a l'escola El Carme de Manlleu.

5. Quin curs està realitzant actualment?

Actualment està realitzant P5.

6. Quan va ser la primera visita al CDIAP?

La primera vista que va fer al CDIAP va ser l' 1/6/2012.

7. Quin va ser el motiu de la derivació?

El motiu pel qual va ser derivat va ser degut a un retard en l'adquisició de la parla.

8. Quan va ser diagnosticat de TEA?

El desembre del 2012.

9. Per què continua assistint al CDIAP?

Continua assistint al CDIAP per tal de donar un suport familiar i donar estratègies a la família més propera per ajudar a l'infant.

10. Què es treballa amb en J. al CDIAP?

Actualment s'està treballant la Teoria de la Ment.

11. A quina edat finalitzarà l'atenció al CDIAP en el seu cas? Hi ha algun suport previst per quan deixi d'assistir-hi?

L'atenció al CDIAP finalitzarà als sis anys. Un cop acabat aquest període es farà una derivació al CSMIJ, a més també es donarà opció per assistir al Centre privat d'Associació Asperger si els pares volen.

12. Hi ha algun esdeveniment significatiu en la seva situació familiar?

No

Historial mèdic

13. Hi ha algun antecedent psicopatològic familiar?

A la seva família no hi ha cap antecedent psicopatològic.

14. Hi va haver algun problema en el període prenatal o post natal que pogués afectar-lo?

El període prenatal i post natal va ser totalment correcte i no hi va haver cap fet que pogués afectar al seu desenvolupament.

15. Hi ha algun aspecte en l'historial mèdic a destacar?

Tot és correcte.

16. Actualment rep alguna medicació?

En J. actualment no rep cap medicació

17. Hi ha alguna alteració en el son o l'alimentació?

Pel que fa al son i l'alimentació tot és correcte, no hi ha cap alteració.

Desenvolupament del Llenguatge

18. Hi va haver alguna incidència en el desenvolupament motriu? (Primeres passes, agafar objectes i canviar-se'ls de mà, etc).

Va ser normal, va començar a caminar de manera independent als 13 mesos.

19. I a nivell de comunicació i llenguatge?

- a) Rialles
- b) Balboteig: No va fer balboteig.
- c) Primeres paraules: Les primeres paraules van ser durant el primer any, però després no va progressar.
- d) Construcció de frases de dues paraules
- e) ...

20. Actualment quines alteracions es poden observar a nivell de:

- a) Articulació: Vocalitza molt poc. A més també comet alguns errors fonològics com ara amb la R i la S.
- b) Comprensió: La seva comprensió és totalment literal, és bona però no entén els dobles sentits.
- c) Expressió: Fa prosòdia alterada.

Hi va haver una alteració en el desenvolupament del llenguatge. Als dos anys i mig només deia paraules aïllades, aquestes eren: papa, mama i iaia. Per tal de comunicar-se utilitzava moltes onomatopeies. Cal destacar, però que l'inici del desenvolupament del llenguatge va ser normal, però a partir dels dos anys i mig no va progressar més.

Com ja hem comentat fa prosòdia un tant peculiar ja que a vegades és molt monòtona o molt explosiva.

Els errors fonològics que comet encara es poden considerar de caire evolutiu.

Pel que fa la pragmàtica del llenguatge també està alterat, no acostuma a demanar mai res i tampoc explica les coses.

Finalment, cal comentar que feia moltes ecolàlies directes i diferides. Actualment però encara en fa de diferides, repeteix capítols de dibuixos animats que veu a la televisió amb la mateixa entonació.

Desenvolupament social

21. A nivell social mostra o ha mostrat algun d'aquests ítems?

a) Manifesta agressivitat o interès per un joc de manera obsessiva.

No mostra agressivitat, però sí que mostra interès pel joc de manera obsessiva. Aquesta obsessió no depèn de la tipologia de joc, sinó que depèn del lloc on està fent un tipus de joc o un altre.

b) En situacions de canvis de rutina presenta ansietat o incomoditat.

Quan va començar al CDIAP els canvis de rutina li provocaven molt estrès, Actualment aquest s'ha reduït però els canvis el continuen alternant, tot i que amb menor intensitat.

c) Interpreta literalment dels dobles sentits o bromes.

Sí, no entén les frases fetes, bromes o dobles sentits.

d) Presenta alt grau de dificultat per entendre expressions a nivell emocional.

Pel que fa a les emocions es pot dir que les té apreses. Relaciona content amb bé i enfadat amb malament. Tot i això no les utilitza i no les sap identificar amb els altres.

e) Mostra reaccions extremes davant de la invasió del seu espai personal o mental.

No, ignora tot el que te al seu voltant i està totalment implicat amb el seu joc sense fer cas el que està passant al seu voltant.

- f) Representa escenaris imaginaris determinats, moltes vegades extrets de pel·lícules o dibuixos animats.

Abans ho feia amb més intensitat, tot i així continua representant capítols sencers dels dibuixos animats MIC.

- g) Mostra conductes agressives davant la hipersensibilitat sensorial.

No.

- h) Sembla que estigui aïllats del món que l'envolta.

Sí, s'aïlla i no fa cas al que passi al seu costat, si se'l parla a vegades no contenta.

- i) Té manca d'habilitats socials i interès per participar en jocs amb els altres.

Sí, però si els altres l'inclouen en el joc acostuma a participar, però si no li diuen res juga sol i no fa cas del que pugui passar al seu voltant.

- j) Fa jocs molt repetitius.

Sempre, a més és un joc molt repetitiu, fa volar tots els objectes que té a l'abast. És per aquest motiu que a vegades passa desapercebut, però realment és un joc repetitiu i no hi ha una lògica darrera.

- k) Presenta estereotípies.

Quan va començar al CDIAP movia les mans en formes d'aleteig, actualment té una forma molt peculiar de tocar-se el nas, ho fa repetitivament. Cal destacar que abans sempre caminava de puntetes i feia petits salts. A més, també presenta algun manierisme ja que agafa algunes peces de forma peculiar, de manera anormal i quan té una mà ocupada realitzant una tasca amb l'altre també fa un gest estrany.

22. Com definiries el seu estat emocional/afectiu?

És un nen bastant monòton, gairebé no expressa les emocions.

23. Com definiries la seva conducta?

Podríem dir que és molt independent, no necessita mai a ningú, és inquiet i li costa molt escoltar als altres.

Autonomia

24. Quin és el seu nivell d'autonomia en el següents aspectes?

- a) Despertar-se/vestir-se:
- b) Anar-se'n a dormir/despertar-se
- c) Neteja, cura personal
- d) Responsabilitats domèstiques
- e) Tasques escolars

És capaç de realitzar totes les tasques de manera autònoma, però sempre hi ha d'haver algú al seu voltant que li vagi dient tot el que ha de fer perquè es distreu amb molta facilitat i, sense supervisió no ho faria. Cal estar-hi molt a sobre perquè realitzi les tasques.

Interacció social

25. Com es relaciona amb els adults no familiars?

És un infant que no inicia mai la interacció, però respon amb naturalitat tot allò que li demanen. Cal destacar que mostra indiferència davant d'adults no coneguts.

26. Realitza alguna activitat social/esportiva?

Actualment no, els seus pares el van apuntar a futbol però no va funcionar, no mostrava gens d'interès i no feia el que tocava, preferia estar apartat del grup jugant sol.

27. Té algun interès concret?

Tot i que va variant els interessos, podríem destacar els números. A més té molta memòria i s'aprèn els contes de memòria de manera literal i amb les mateixes expressions.

28. Quina descripció en fan els seus pares sobre ell? I l'escola?

Els pares no accepten que el seu fill pateixi TEA, encara no ho han assumit. És per aquest motiu que creuen que la conducta que mostra el seu fill és totalment normal, li agrada jugar sol i fa diàleg les joguines (realment són ecològies diferides). Creuen que el seu fill és carinyós, intel·ligent i una mica tossut.

ANNEX 3: Entrevista a la psicòloga de l'escola El Carme de Manlleu

Mesures d'atenció a la diversitat

1. Quins documents hi ha al centre que recullen les mesures?

Tenim el pla d'atenció a la diversitat, un pla específic que recull tot el que seria l'atenció a la diversitat en el seu sentit més ampli, des de com s'organitzen els reforços, quins tipus de reforços, els nivells, fins a com funciona l'aula d'educació especial, la coordinació amb els serveis externs, el procediment de com funciona el servei de psicologia, etc. A més, cal tenir en compte que la nostra tasca és avaluar.

2. Teniu algun projecte d'innovació per atendre a la diversitat?

No en tenim cap. El que si que fem és que les mesures ordinàries que utilitzem estan pensades perquè les pugui fer tothom, més que dir fem una cosa especial per nens especials, fem coses que puguin ser prou adaptables per tots.

3. Quines metodologies o estratègies utilitzeu per atendre a la diversitat?
(aprenentatge cooperatiu, treball per projectes, treball per racons, aprenentatge multinivell, suports, USEE)

L'aprenentatge cooperatiu es fa servir més a primària, a infantil no es fa servir gaire tot i que podria ser que alguna mestra un dia plantegés una activitat com a aprenentatge cooperatiu. A P5 s'introdueix el treball en equip, sobretot en activitats d'expressió. Treballem molt a partir de les intel·ligències múltiples.

Treball per projectes se'n fa a l'últim trimestre de P5. Treball per racons no es fa de manera sistemàtica dins les àrees curriculars; això no vol dir que la mestra no tingui un espai a la classe, però no l'utilitza de manera sistemàtica. El joc simbòlic si que es fa per racons.

No es programa sobre un aprenentatge multinivell però si que, per exemple, el material de llengua que les mestres elaboren està pensat en tres nivells diferents, però

no ho expliquen com a multinivell, tot i que ho és. Adaptacions a dins de l'aula se'n fan constantment, com ara adaptacions de traç, que són les més habituals.

Tot i que no tenim USEE, si que hi ha suports com ara dues mestres d'educació especial per atendre els nens d'infantil i primària.

4. Què es té en compte per elaborar una avaluació psicopedagògica (Què s'avalua?)

En general, a l'escola funcionem sota demanda, arrel d'un alumne que té alguna dificultat les mestres ens diuen que té algun problema i, a partir d'aquí, en funció del curs, decidim què fem.

Quan és a P3, encara no tenen els quatre anys i és greu, es deriva al Tris Tras i, a partir d'aquí, els valoro jo perquè sóc l'especialista que està a parvulari. Sempre valoro llenguatge i expressió oral amb el PLON; després passo el McCarthy que és una prova de desenvolupament i de CI, amb els de P3, P4 i P5. A finals de P5, les valoracions que faig amb aquests nens ja són a partir de proves de més grans, com ara el PASS, amb el que s'avaluen quatre aspectes: planificació, atenció simultània i seqüencial.

Recullo molt la informació de la mestra, com que vaig a les classes també conec els nens, llegeixo tots els expedients acadèmics perquè és molt important la informació dels altres anys. Pot ser el que falta més és la informació de la família, perquè a vegades ens basem molt amb el que diu el tutor, que és qui manté més el contacte amb la família, i aleshores, quan jo veig que no hi ha trastorn, parlo amb ella per saber com ha set l'evolució d'aquest nen fins a l'edat actual per buscar alguna explicació.

5. A quins aspectes se li ha donat prioritat a l'hora d'elaborar el PI d'en J.?

La seva escolaritat és ordinària, amb algunes adaptacions metodològiques, però no se li ha fet cap PI. Va a l'aula d'educació especial perquè per les seves característiques el que li va molt bé és haver anticipat, i la mestra d'educació especial el que fa és anticipar algunes tasques, i així se li consolida una mica l'aprenentatge.

6. Quin és el protocol davant d'un possible cas de TEA?

No en tenim cap d'específic, tot i que en el cas d'un nen amb TEA normalment a P3 és quan es comença a veure clar que el nen pateix aquest trastorn, i per això, abans de P5, s'acostumen a derivar a Sant Joan de Déu, ja que és un diagnòstic delicat i prefereixes que ho faci algú qui té el renom, l'especialista. Quan són petits es deriven al CDIAP, i quan són més grans, si la família s'ho pot permetre, al Sant Joan de Déu i al Centre de Salut Mental Infantil i Juvenil. Tot i que tu ja t'ho imagines, tampoc tenim les suficients proves per afirmar-ho, per tan intuïm i derivem. A més, d'aquesta manera la família també té temps d'assimilar-ho, d'entendre-ho i d'acceptar-ho.

7. Quines són les principals actuacions amb un nen amb TEA? (dins i fora de l'aula)

Dins l'aula depèn de les característiques del nen, hi ha nens amb TEA que poden estar perfectament dins l'aula. Però hem de tenir en compte que justament el que volem és la integració d'aquests alumnes dins l'aula ordinària. Per aquest motiu, com més estona hi estiguin i més interacció es provoqui millor.

En casos més greus hem tingut un vetllador, de manera que hi ha dos mestres a l'aula i el vetllador està amb l'infant que presenta més dificultats. Com ja he dit abans, anticipar és una de les coses que més s'intenta fer, i la mestra d'educació especial és normalment qui ho fa. I fora de l'aula ja són actuacions a l'aula d'educació especial. Cada cas és diferent, però a vegades surten entre tres i quatre hores al llarg de la setmana.

8. Quins recursos s'utilitzen per treballar amb ell?

S'incideix molt en l'estona de joc lliure, quan estan fent el joc de racons. En el cas d'en J. els recursos són molt ordinaris, però si que va a l'aula d'educació especial. A l'hora de classe, les ordres que la mestra dóna en general, en J. necessita que se li diguin de manera individual després que la mestra ho hagi explicat al grup classe. Té molta inseguretats de fer les coses, necessita molt la ordre individual.

9. Es treballa d'alguna manera l'adaptació d'un nen amb TEA amb la resta del grup classe?

Si han començat des de P3 i ja està diagnosticat, el primer mes hi ha més suport de l'habitual. Si no estan diagnosticats només d'arribar i és la mestra qui veu que el nen manifesta alguna dificultat, llavors ja s'activen els suports necessaris, hi vaig jo, la cap d'estudis, l'altre psicòloga,... però no hi ha cap protocol específic a seguir, actuem segons el nen i el suport que vol rebre cada mestra. Això sí, el que està clar és que es prioritza el suport amb aquests nens.

Com es treballen les emocions i les HHSS

1. Hi ha algun projecte específic per treballar les emocions i les habilitats socials a nivell d'escola? I específicament per en J.?

Tenim el Programa Ensenyament i Aprenentatge Feliç (PEAF). Aquest programa el vam començar perquè veiem que a l'escola hi havia molts nens amb dificultats d'aprenentatge i moltes eren a nivells emocional, ja que estaven tancats emocionalment. Llavors vam treballar-ho i estudiar-ho, i vam dissenyar aquest programa. Aquest el que permet és treballar a partir de les emocions i les dificultats d'aprenentatge. Des de P3 fins a 1r passen tots per l'aula feliç i el gimnàs. Primer fan psicomotricitat i després van a l'aula feliç, on es fa un treball cognitiu-emocional. Aquest treball consisteix en treballar les emocions, les habilitats socials, la resolució de conflictes, etc.

2. S'utilitza algun material concret per treballar aquests dos aspectes.

Nosaltres vam elaborar un material, tot està elaborat per nosaltres, tan el material que s'utilitza amb el gran grup com el amb grup petit. Aquest material està pensat per manipular, experimentar i expressar-se, i no hi ha gaires fitxes. Amb els més petits s'utilitzen moltes imatges.

3. Com es treballen les emocions a nivell d'aula? I les habilitats socials?

Hi ha mestres que aprofiten situacions d'aula per treballar i reforçar el que ja s'ha treballat a l'aula feliç. Qui més qui menys totes ho treballen d'alguna manera o altra, això ja depèn de cada mestra.

4. Com es treballen les emocions i les HHSS amb un infant amb TEA?

Intentem adaptar-nos a tots els nens i llavors si en el grup gran veiem que hi ha algun cas que necessita un treball més específic l'agafem amb el grup petit. A més, hi ha unes hores que ens trobem les dues mestres i cinc o sis nens i treballem més específicament aquells aspectes que més el hi costa. No és que adaptem els objectius que tot el grup ha de fer, ja que respectem que cada nen té el seu procés, però sí que és veritat que treballem segons les seves necessitats.

5. Què canviaries o milloraries sobre aquest treball emocional i social?

A mi m'agradaria que es treballés més, que estigués més integrat. Si que canviaria alguna cosa, perquè sempre hi ha coses a millorar, però anem fent a poc a poc.

6. Quines són les principals mancances que li veus a la manera de treballar les emocions i les habilitats socials?

Penso que hi ha molt camí per fer encara, que qui hi creu sí que hi aposta i ho vol treballar però encara hi ha molta gent reticent a això. Mica a mica la gent que hi creu ha d'anar fent, perquè el treball encara és molt fluix.

7. Un nen amb TEA té algun suport individualitzat? Quina duració setmanal té?

De manera individual no rep suport específic sobre les habilitats socials i les emocions, però sí que, com he dit abans, si presenten dificultats específiques treballem amb petits grups. La durada d'aquest treball és l'hora de psicomotricitat amb el seu grup classe i després amb el grup petit és una hora més.

Escolaritat

29. Situació actual a nivell escolar

En J. està a la classe de P5 amb el grup ordinari i cada cop s'intenta que la seva escolarització sigui el màxim d'ordinària possible. És un nen que necessita el seu espai vital i juga habitualment sol, o si juga amb algú és amb els mateixos dos nens, un d'ells també TEA i l'altre que no té diagnòstic però sí que té simptomatologia de TEA. El que és més diferent amb J. són les seves reaccions emocionals.

30. Com és actualment el seu rendiment escolar?

El seu rendiment escolar a nivell cognitiu és correcte.

31. Quin és el seu comportament dins l'aula?

El seu comportament dins l'aula també és correcte, si no el mires directament passa desapercbut. Necessita molta confirmació de les coses, que se li donin les ordres directament a ell, el seu espai,... però tot i així es comporta correctament i mai està involucrat en conflictes d'aula.

32. Com es relaciona amb els companys?

Bueno, la relació és limitada. És limitada perquè el seu tipus de joc és diferent al dels altres i inconscientment s'allunya dels companys i busca el seu espai. Tot i que si a vegades se'l convida a jugar, ell s'apunta.

Interacció social

33. Com es relaciona amb els adults no familiars?

Cada vegada més bé, però ell mai inicia interacció.

34. Realitza alguna activitat social/esportiva?

Actualment no.

35. Té algun interès concret?

Si que en té, però els va canviant.

Desenvolupament social

36. A nivell social mostra o ha mostrat algun d'aquests ítems?

l) Manifesta agressivitat o interès per un joc de manera obsessiva.

No manifesta agressivitat però si que podria ser que tingues obsessió per algun joc.

m) En situacions de canvis de rutina presenta ansietat o incomoditat.

Sí

n) Interpreta literalment dels dobles sentits o bromes.

Sí

o) Presenta alt grau de dificultat per entendre expressions a nivell emocional.

No entén les emocions dels altres, però ara hem aconseguit que comenci a riure.

p) Mostra reaccions extremes davant de la invasió del seu espai personal o mental.

A l'escola extremes no, el que farà serà marxar.

q) Representa escenaris imaginaris determinats, moltes vegades extrets de pel·lícules o dibuixos animats.

sí

r) Mostra conductes agressives davant la hipersensibilitat sensorial.

Sí, quan hi ha molt soroll és un nen que es posa molt nerviós, es tapa les orelles i s'aparta.

s) Sembla que estigui aïllats del món que l'envolta.

Sí però cada vegada menys.

t) Té manca d'habilitats socials i interès per participar en jocs amb els altres.

Té manca d'habilitat social per demanar a algú per jugar amb ell, no té aquesta iniciativa.

u) Fa jocs molt repetitius.

Sí, i a més el que fa són jocs molts simples, per exemple agafarà dos ninos i estarà tota l'estona fent el mateix.

v) Presenta estereotípies.

Es toca el nas d'una manera estranya

37. Com definiries el seu estat emocional/afectiu?

Bé, és un nen alegre i content, dintre les limitacions de les seves característiques, però a diferència de P3 i P4 que semblava més seriós, aquest any ha fet un canvi.

38. Com definiries la seva conducta?

Correcte, tot i que a vegades pot ser tossut.

ANNEX 4: Escala de Participació, Autonomia i relacions socials (MEISR)

Escala de participación, autonomía y relaciones sociales (MEISR)

R.A. McWilliam and Shana Hornstein © 2007

Este instrumento mide la participación, la autonomía y las relaciones sociales de los niños de 0 a 5 años en las rutinas del hogar. Debe ser completado por el cuidador principal que haya observado al niño a menudo en casa, no por un profesional con pocas oportunidades de observar las rutinas domésticas. El propósito del MEISR es (a) ayudar tanto a las familias como a los miembros del equipo de intervención a evaluar las competencias del niño en las situaciones de cada día, las cuales deberían ayudarles a decidir sobre las prioridades de intervención; (b) ayudar a los profesionales a realizar a las familias preguntas relevantes sobre el funcionamiento del niño en las rutinas del hogar; y (c) observar el progreso del niño.

Nombre del niño _____ / Nombre de la persona que completa esta escala _____ /

Fecha: _____ / Relación con el niño: _____ /

Nombre del programa o escuela: _____ /

Ciudad, país: _____

P = participación, A = autonomía, S = relaciones sociales AD = adaptativa, CG = cognitiva, CM = comunicación, M = Motor, S = social

Instrucciones:

Calificar el desarrollo del niño en la realización de las siguientes actividades a cada momento del día. Si no has visto al niño hacerlo, calificalo con un 1. Si has visto al niño hacerlo de vez en cuando, calificalo con un 2. Si ves al niño hacerlo mucho, calificalo con un 3. Si el niño suele hacerlo mucho pero lo ha superado, calificalo con un 4.

Los niveles de meses son solo para la interpretación, no para la puntuación. Esto es, para decidir cuándo intervenir para ayudar al niño con una habilidad la familia podría estar interesada en los meses característicos en los cuales los niños muestran la habilidad. Los niveles de estos meses están estimados para el desarrollo característico de los niños y no debe ser interpretado como puntos de corte precisos. No todos los elementos tienen asociados años en meses.

Rodea el número que mejor representa el grado de habilidad del niño que se describe en cada enunciado

	Edad en meses	Todavía no lo hace	Lo hace a veces	Lo hace a menudo	Superado; suele hacerlo	Dominio funcional	Dominio de desarrollo
1 Despertando							
1.1 Hace sonidos vocales	0-2.5	1	2	3	4	S	CM
1.2 Disfruta siendo cogido, mecido y tocado	0-6	1	2	3	4	S	S
1.3 Muestra interés por los juguetes de cuna	1-6	1	2	3	4	P	CG
1.4 Parece feliz con adultos	1,5-4	1	2	3	4	S	S
1.5 Hace las transiciones a la cama sin molestar	3-6	1	2	3	4	S	S
1.6 Se gira hacia el sonido de la voz de alguien	3-7	1	2	3	4	S	CM

P = participación, A = autonomía, S = relaciones sociales AD = adaptativa, CG = cognitiva, CM = comunicación, M = Motor, S = social

	Edad en meses	Todavía no lo hace	Lo hace a veces	Lo hace a menudo	Superado; suele hacerlo	Dominio funcional	Dominio de desarrollo
1.7 Intenta apoderarse de los objetos en la cuna o cama	4,5-5,5	1	2	3	4	P	M
1.8 Se da la vuelta	6+	1	2	3	4	A	M
1.9 Trata de sentarse	6-10	1	2	3	4	A	M
1.10 Tira para ponerse de pie	6,5-11,5	1	2	3	4	A	M
1.11 Llama a los adultos	8+	1	2	3	4	S	CM,S
1.12 Juega con juguetes de cuna	8+	1	2	3	4	P	CG
1.13 Se levanta sin llorar inmediatamente	8+	1	2	3	4	S	A
1.14 Se mantiene sentado	7-8	1	2	3	4	A	M
1.15 Deambula o se tambalea	12+	1	2	3	4	A	M
1.16 Levanta los brazos para ser cogido cuando se levanta	12+	1	2	3	4	S	CM
1.17 Entra y sale de la cama independientemente	24+	1	2	3	4	A	M
1.18 Cooperar en las peticiones de los adultos	36	1	2	3	4	S	S
1.19 Juega con juguetes en la habitación hasta que llega un adulto o hermano	18+	1	2	3	4	A	S
1.20 Realiza la rutina de ir al baño independientemente	24-36+	1	2	3	4	A	M

P = participación, A = autonomía, S = relaciones sociales AD = adaptativa, CG = cognitiva, CM = comunicación, M = Motor, S = social

	Edad en meses	Todavía no lo hace	Lo hace a veces	Lo hace a menudo	Superado; suele hacerlo	Dominio funcional	Dominio de desarrollo	
1.21 Se va de la habitación para buscar a un adulto	12-18+	1	2	3	4	S	M,S	
2. Hora de la comida							S	S
2.1 Hace las transiciones antes y después de la hora de la comida sin molestar	1+	1	2	3	4	A	AD	
2.2 Al amamantarse o alimentarse del biberón, chupa suficientemente fuerte	2-5	1	2	3	4	A	AD	
2.3 Bebe la cantidad adecuada de leche materna o artificial	2-5	1	2	3	4	A	M	
2.4 Sostiene su propio biberón	5.5-9	1	2	3	4	A	M	
2.5 Se siente en una silla alta sin caerse	5-24	1	2	3	4	A	AD,M	
2.6 Come sin babear	7-12+	1	2	3	4	A	M	
2.7 Coge la comida con los dedos	9-12	1	2	3	4	S	CM	
2.8 Usa palabras o hace señas para "comer" y "beber"	12+	1	2	3	4	A	AD	
2.9 Bebe de una taza antiderrame (con tapa) por si mismo	12-18	1	2	3	4	A	AD	
2.10 Bebe de una taza por si mismo	12-18+	1	2	3	4	A	AD	
2.11 Usa la cuchara con éxito moderado	15-24	1	2	3	4	A	M	
2.12 Usa la cuchara independientemente	15-24+	1	2	3	4	A	M	

P = participación, A = autonomía, S = relaciones sociales AD = adaptativa, CG = cognitiva, CM = comunicación, M = Motor, S = social

	Edad en meses	Todavía no lo hace	Lo hace a veces	Lo hace a menudo	Superado; suele hacerlo	Dominio funcional	Dominio de desarrollo
2.13 Bebe la cantidad adecuada de la taza de una sola vez (ej: con cada sorbo)	18+	1	2	3	4	A	AD
2.14 Usa palabras o señales para especificar comida o bebida	18+	1	2	3	4	S	CM
2.15 Indica cuando tiene hambre o sed	18-19+	1	2	3	4	S	CM
2.16 Comunica "mas"	18-19+	1	2	3	4	S	CM
2.17 Comunica "acabado"	18-19+	1	2	3	4	S	CM
2.18 Pone una cantidad apropiada de comida en la boca de una sola vez	18-24+	1	2	3	4	A	AD
2.19 Traga	18-24+	1	2	3	4	A	AD, M
2.20 Se sienta en una silla normal (puede ser tamaño niño)	18-24+	1	2	3	4	A	M
2.21 Mastica la comida	18-24+	1	2	3	4	A	AD, M
2.22 Come alimentos variados	23-25+	1	2	3	4	A	A
2.23 Se sienta al menos 15 minutos sin quejarse	24+	1	2	3	4	P	S
2.24 Presta atención a otros a su alrededor	24+	1	2	3	4	S	CG
2.25 Muerde pedazos de comida dura (manzanas, carne, galletas)	30+	1	2	3	4	A	AD

P = participación, A = autonomía, S = relaciones sociales AD = adaptativa, CG = cognitiva, CM = comunicación, M = Motor, S = social

	Edad en meses	Todavía no lo hace	Lo hace a veces	Lo hace a menudo	Superado; suele hacerlo	Dominio funcional	Dominio de desarrollo
2.27 Se sirve con un utensilio	30-36+	1	2	3	4	A	M
2.26 Vierte líquido en la taza	30-36+	1	2	3	4	A	M
2.28 Unta con un cuchillo	30-36+	1	2	3	4	A	M
2.29 Quita los envoltorios y cáscaras antes de comer	30-36+	1	2	3	4	A	AD
2.30 Usa un tenedor	30-36+	1	2	3	4	A	M
2.31 Se mantiene sentado en las horas de la comida	36+	1	2	3	4	P	S
2.32 Come sin rechazar la comida o la bebida	36+	1	2	3	4	P	AD
2.33 Come la comida en un horario bastante regular	36+	1	2	3	4	S	AD
2.34 Cooperera con los adultos en sus peticiones	36+	1	2	3	4	S	S
2.35 Pide ayuda (ej: cortando, abriendo)	24+	1	2	3	4	A	CM
2.36 Usa una servilleta para limpiarse la boca y las manos	24+	1	2	3	4	I	A, M
2.37 Elige la comida (ej: coge la comida que desea en restaurantes)	32-36+	1	2	3	4	A	CG
2.38 Tiene suficiente control con el tenedor para pinchar, mojar en salsa, y llevárselo a la boca	36+	1	2	3	4	A	AD, M

P = participación, A = autonomía, S = relaciones sociales AD = adaptativa, CG = cognitiva, CM = comunicación, M = Motor, S = social

	Edad en meses	Todavía no lo hace	Lo hace a veces	Lo hace a menudo	Superado; suele hacerlo	Dominio funcional	Dominio de desarrollo
3. Vistiéndose							
3.1 No pone pegats a ser vestido o desvestido	1+	1	2	3	4	S	S
3.2 Participa vistiéndose sin quejarse	10.5-12+	1	2	3	4	S, P	S
3.3 Ayuda a vestirse extendiendo el brazo o la pierna	10.5-12+	1	2	3	4	P, A	AD
3.4 Se quita las prendas de vestir por sí mismo/a.	15-24+	1	2	3	4	A	AD
3.5 Se quita los cierres (cremalleras, broches, botones)	18-21+	1	2	3	4	A	M
3.6 Ayuda a desvestirse	18-36	1	2	3	4	A	AD, S
3.7 Usa signos o palabras para las partes del cuerpo.	19-22+	1	2	3	4	S	CM
3.8 Entiende los nombres de cualquier parte del cuerpo	15-22+	1	2	3	4	S	CM
3.9 Ayuda a vestirse	28-32+	1	2	3	4	A	AD
3.10 Entiende los nombres de las prendas de vestir.	15-22+	1	2	3	4	S	CM
3.11 Se abrocha las cremalleras, broches, botones	30-36+	1	2	3	4	A	M
3.12 Se pone prendas de vestir por sí mismo/a.	32+	1	2	3	4	A	AD
3.13 Indica qué es lo que quiere llevar	32+	1	2	3	4	P	CM
3.14 Usa signos o palabras mientras se viste.	32+	1	2	3	4	S	CM

P = participación, A = autonomía, S = relaciones sociales AD = adaptativa, CG = cognitiva, CM = comunicación, M = Motor, S = social

	Edad en meses	Todavía no lo hace	Lo hace a veces	Lo hace a menudo	Superado; suele hacerlo	Dominio funcional	Dominio de desarrollo
3.15 Usa signos o palabras para las prendas de vestir	32+	1	2	3	4	P, S	CM
3.16 Cooperera con los adultos en sus peticiones	36+	1	2	3	4	S	S
3.17 Se viste y desviste pero necesita ayuda con los botones y cordones.	48-60	1	2	3	4	A	M, S
3.18 Se viste y desviste independientemente.	60+	1	2	3	4	A	M,S
3.19 Se pone el abrigo con ayuda	28-36+	1	2	3	4	A	AD, M, S
3.20 Se pone el abrigo independientemente, incluyendo la cremallera	60+	1	2	3	4	A	M
3.21 Lleva variedad de texturas y formas	6-12+	1	2	3	4	P	AD
3.22 Lleva ropa interior	24-36+	1	2	3	4	A	AD, M
3.23 Lleva calcetines y zapatos.	24+	1	2	3	4	A	AD, M
4. Ir al baño / Pañal							
4.1 Se deja llevar al baño/cambiar pañales sin quejarse	1+	1	2	3	4	S	S
4.2 Cooperera con el cambio de pañales	1-24	1	2	3	4	S	S

P = participación, A = autonomía, S = relaciones sociales AD = adaptativa, CG = cognitiva, CM = comunicación, M = Motor, S = social

	Edad en meses	Todavía no lo hace	Lo hace a veces	Lo hace a menudo	Superado; suele hacerlo	Dominio funcional	Dominio de desarrollo
4.3 Presta atención alrededor, incluyendo la cara de quien le cambia, durante el cambio de pañales.	3	1	2	3	4	P	CG
4.4 Indica cuando necesita ser cambiado o usa el baño	12-18 o 31+	1	2	3	4	S	CM
4.5 Entiende palabras asociadas con el uso del baño	15-22+	1	2	3	4	S	CM
4.6 Se sienta en el inodoro el tiempo adecuado.	18-24	1	2	3	4	P	S
4.7 Usa el inodoro (de sentarse) independientemente	18-24	1	2	3	4	A	AD
4.8 Usa palabras o señas mientras va al baño/cambio de pañales	19-22+	1	2	3	4	S	CM
4.9 Participa en lavarse las manos	19-24	1	2	3	4	P	S
4.10 Se baja los pantalones para usar el inodoro	24-26	1	2	3	4	A	M
4.11 Se lava las manos independientemente después de usar el baño, con o sin necesidad de recordárselo.	24-30	1	2	3	4	A	AD
4.12 Para de hacer este haciendo si necesita usar el baño.	24-36	1	2	3	4	P	CG
4.13 Se sube los pantalones después de usar el baño.	26-28	1	2	3	4	A	M

P = participación, A = autonomía, S = relaciones sociales AD = adaptativa, CG = cognitiva, CM = comunicación, M = Motor, S = social

	Edad en meses	Todavía no lo hace	Lo hace a veces	Lo hace a menudo	Superado; suele hacerlo	Dominio funcional	Dominio de desarrollo
4.14 Ocasionalmente pasa toda la noche sin mojar la cama.	30-42	1	2	3	4	P	AD
4.15 Pasa tres horas sin accidentes (si necesita el baño)	31+	1	2	3	4	P	AD
4.16 Habla sobre el baño	31+	1	2	3	4	S	CM
4.17 Cuando usa el baño, se dirige el solo	36+	1	2	3	4	A	AD, M
4.18 Cooperera con las peticiones de los adultos	36	1	2	3	4	S	S
4.19 Cuando el niño dice que necesita ir al baño, va (ej: no falsas alarmas)	30-36	1	2	3	4	A, S	AD, CG
4.20 Indica que necesita ir con suficiente tiempo para llegar al baño.	30-36	1	2	3	4	A, S	CG, CM, S
4.21 Pide ayuda para limpiarse	24-42	1	2	3	4	A	M
5. Saliendo fuera							
5.1 Se sienta en la silla del coche sin quejarse	1+	1	2	3	4	A	S
5.2 Participa en las salidas sin quejarse o ponerse molesto.	1+	1	2	3	4	P	S
5.3 Lleva un abrigo, gorro, o mitones sin resistirse.	1+	1	2	3	4	A	S

P = participación, A = autonomía, S = relaciones sociales AD = adaptativa, CG = cognitiva, CM = comunicación, M = Motor, S = social

	Edad en meses	Todavía no lo hace	Lo hace a veces	Lo hace a menudo	Superado; suele hacerlo	Dominio funcional	Dominio de desarrollo
5.4 Vuelve a casa tras la actividad sin rechistar	1+	1	2	3	4	S	S
5.5 Se sienta en la silla del coche, mirando hacia atrás	1-12	1	2	3	4	A	M
5.6 Se sienta en un cochecito de paseo	5+	1	2	3	4	A	M
5.7 Anda con o sin ayuda cuando le dan la oportunidad	11-13	1	2	3	4	A	M
5.8 Sigue las direcciones	12+	1	2	3	4	S	CM
5.9 Entiende las palabras relacionadas con salir fuera.	15-22+	1	2	3	4	S	CM
5.10 Participa en prepararse para salir fuera sin quejarse	18+	1	2	3	4	S	S
5.11 Indica que es lo que quiere cuando se prepara para salir fuera	18+	1	2	3	4	S	CM
5.12 Juega con otros niños	18+	1	2	3	4	P, S	S
5.13 Se ocupa de sí mismo/a cuando el adulto está ocupado	18-24	1	2	3	4	P	AD
5.14 Describe cosas para pedir o comentar sobre ello usando palabras o señas	19-22	1	2	3	4	S	CM
5.15 Usa palabras relacionadas con salir fuera.	19-22+	1	2	3	4	S	CM

P = participación, A = autonomía, S = relaciones sociales AD = adaptativa, CG = cognitiva, CM = comunicación, M = Motor, S = social

	Edad en meses	Todavía no lo hace	Lo hace a veces	Lo hace a menudo	Superado; suele hacerlo	Dominio funcional	Dominio de desarrollo
5.16 Se pone los zapatos solo/a	21-30	1	2	3	4	A	AD
5.17 Permanece con un adulto cuando va andando	24-30	1	2	3	4	P, S	S
5.18 Se refiere a cosas para enseñárselas al adulto	24-36	1	2	3	4	S	CM
5.19 Se mete dentro del coche o la silla del coche independientemente	24+	1	2	3	4	A	M
5.20 Cooperera con los adultos en sus peticiones	36+	1	2	3	4	S	S
5.21 Les habla a otros sobre la salida mas tarde	48+	1	2	3	4	S	S, CM
5.22 Habla sobre eventos del futuro	48+	1	2	3	4	S	CM, CG
5.23 Usa una silla de coche hasta 18 Kg	40	1	2	3	4	A	AD, M
5.24 Usa un asiento de seguridad despues de los 18 kg	40-80	1	2	3	4	A	ADS, M
5.25 Se deja el cinturón de seguridad abrochado	36+	1	2	3	4	A	AD, CG
5.26 Permanece cerca del adulto o el coche en aparcamiento	36+	1	2	3	4	A, S	S
5.27 Ayuda a llevar artículos	36-48	1	2	3	4	A	M

P = participación, A = autonomía, S = relaciones sociales AD = adaptativa, CG = cognitiva, CM = comunicación, M = Motor, S = social

	Edad en meses	Todavía no lo hace	Lo hace a veces	Lo hace a menudo	Superado; suele hacerlo	Dominio funcional	Dominio de desarrollo
5.28 Anticipa las salidas y pregunta cuando van a ser	48-60	1	2	3	4	S	CM, S
5.29 Responde apropiadamente cuando un extraño se acerca o empieza una conversación	48+	1	2	3	4	S	CM, S
5.30 Pide permiso antes de irse del lado del adulto	48+	1	2	3	4	S	CM
5.31 Permanece cerca del carro de la compra	36+	1	2	3	4	A, S	AD, CG
5.32 Entiende el "no" y no tiene un berrinche cuando quiere artículos que no pueden ser adquiridos	30-36+	1	2	3	4	S	CG, S
6. Tiempo de juego con otros		1	2	3	4		
6.1 Cambia de juego o acepta el cambio de juego con otros sin quejarse	1+	1	2	3	4	S	S
6.2 Invita a los adultos a jugar vocalizando o sonriendo	4-5	1	2	3	4	S	S, CM
6.3 Habla o balbucea en una conversación corta	5,5-6,5	1	2	3	4	P, S	CM
6.4 Juega a juegos simples con un adulto o niño mayor que él	6-10	1	2	3	4	S	CG
6.5 Juega con otros sin quejarse	9+	1	2	3	4	S	S
6.6 Muestra o comenta sobre juguetes a los adultos	9-12	1	2	3	4	S	CM

P = participación, A = autonomía, S = relaciones sociales AD = adaptativa, CG = cognitiva, CM = comunicación, M = Motor, S = social

	Edad en meses	Todavía no lo hace	Lo hace a veces	Lo hace a menudo	Superado; suele hacerlo	Dominio funcional	Dominio de desarrollo
6.7 Imita a otros	12	1	2	3	4	S	CG
6.8 Si le invitan a jugar, responde	12-15	1	2	3	4	S	S
6.9 Inicia juegos con otros niños	15+	1	2	3	4	S	S, CM
6.10 Entiende palabras para juguetes o juegos	15-22+	1	2	3	4	P, S	CM
6.11 Pide lo que quiere durante el juego	18+	1	2	3	4	S	CM
6.12 Usa palabras o señas durante el juego	18-24	1	2	3	4	S	CM
6.13 Recoge los juguetes cuando se le indica hacerlo	21-23	1	2	3	4	S	CM
6.14 Indica la propiedad de los juguetes o artículos	23-24	1	2	3	4	S	S
6.15 Mantiene el control sobre su cuerpo en las relaciones con otros	24+	1	2	3	4	A	M
6.16 En el juego de simulación, asigna roles de jugadores	24-30	1	2	3	4	S	CG
6.17 Se mantiene jugando con otros el tiempo adecuado	30+	1	2	3	4	P	CG
6.18 Se turna	30+	1	2	3	4	S	CG

P = participación, A = autonomía, S = relaciones sociales AD = adaptativa, CG = cognitiva, CM = comunicación, M = Motor, S = social

	Edad en meses	Todavía no lo hace	Lo hace a veces	Lo hace a menudo	Superado; suele hacerlo	Dominio funcional	Dominio de desarrollo
6.19 Sabe como preguntar a otros niños por el turno del juguete	30+	1	2	3	4	S	CM
6.20 Juega sin estropear las creaciones de otros	36+	1	2	3	4	S	S
6.21 Cooperera con los adultos en sus peticiones	36	1	2	3	4	S	S
6.22 Usa escandalosos y silenciosos juegos en los tiempos y contextos apropiados	36+	1	2	3	4	A	AD, S
6.23 Entiende cómo hacer una broma a alguien	48+	1	2	3	4	S	CM, S
6.24 Permanece callado mientras juega al escondite	36+	1	2	3	4	P	AD
6.25 Responde al conflicto llorando o siendo agresivo	18-36	1	2	3	4	S	CM, S
6.26 Responde al conflicto buscando la ayuda de un adulto	36-48+	1	2	3	4	P	AD
6.27 Parlotea	36-60+	1	2	3	4	S	CM,S
7. Juega independientemente a ratos	1+	1	2	3	4	S	CM,S
7.1 Pasa de jugar independientemente a otra cosa sin quejarse	1+	1	2	3	4	S	S
7.2 Toca varias texturas (pintura de dedos, plastilina, arena, tierra, pegamento)	6+	1	2	3	4	P	AD
7.3 Llega a los juguetes por sí mismo/a	6-10+	1	2	3	4	A	M

P = participación, A = autonomía, S = relaciones sociales AD = adaptativa, CG = cognitiva, CM = comunicación, M = Motor, S = social

	Edad en meses	Todavía no lo hace	Lo hace a veces	Lo hace a menudo	Superado; suele hacerlo	Dominio funcional	Dominio de desarrollo
7.4 Juega de manera repetitiva	6-12	1	2	3	4	P, A	CG
7.5 Pone los juguetes dentro y fuera de contenedores (ej: vaciando)	9-11	1	2	3	4	P, A	CG
7.6 Pone todos los juguetes juntos y los tira aparte	10-11	1	2	3	4	P, A	M
7.7 Busca artículos escondidos	11-13	1	2	3	4	P	CG
7.8 Inicia juegos independientes	12-18	1	2	3	4	A	CG
7.9 Juega con variedad de juguetes	12+	1	2	3	4	P, A	CG
7.10 Hace juguetes de trabajo por sí mismo/a	18+	1	2	3	4	P, A	CG, M
7.11 Hace marcas en los papeles con ceras, pinturas, tiza, rotuladores, etc.	18-36	1	2	3	4	P, A	M
7.12 Mantiene el juego independiente	24+	1	2	3	4	P, A	CG
7.13 Mantiene el juego con el mismo juguete durante el tiempo apropiado	24+	1	2	3	4	P, A	CG
7.14 Hace elecciones fácilmente de donde/que quiere jugar	24+	1	2	3	4	P, A	CG
7.15 Juega con la mayoría de juguetes de forma adecuada	24-28+	1	2	3	4	P, A	CG

P = participación, A = autonomía, S = relaciones sociales AD = adaptativa, CG = cognitiva, CM = comunicación, M = Motor, S = social

	Edad en meses	Todavía no lo hace	Lo hace a veces	Lo hace a menudo	Superado; suele hacerlo	Dominio funcional	Dominio de desarrollo
7.16 Construye cosas durante el juego (ej: construye con bloques o legos)	24+	1	2	3	4	P, A	CG, M
7.17 Sabe dónde están los juguetes u objetos (ej: va a la estantería para buscar un juguete específico.)	24+	1	2	3	4	P, A	CG, CM
7.18 Pretende ser algo o alguien (una animal...)	24-30+	1	2	3	4	S	CG
7.19 Pretende que los objetos sean algo más	24-30+	1	2	3	4	S	CG
7.20 Cuando algo es difícil, no se rinde fácilmente	30+	1	2	3	4	P	CG
7.21 Cooperar con los adultos en sus peticiones	36	1	2	3	4	S	S
7.22 Sabe los límites del juego (ej: se aleja de la calle)	36+	1	2	3	4	P	CG
7.23 Se mantiene a salvo mientras juega independientemente (ej: no trepa, juega con la estufa)	30+	1	2	3	4	P	AD, CG
8. Durmiendo la siesta							
8.1 Se queda dormido independientemente	1+	1	2	3	4	P	AD
8.2 Se va dormir la siesta rápidamente	6-48	1	2	3	4	S	S
8.3 Se va a dormir la siesta sin quejarse o ponerse molesto	6-48	1	2	3	4	S	S
8.4 Juega en la cama o en la cuna mientras no se duerme	12-48	1	2	3	4	P	CG
8.5 Usa palabras para indicar que quiere dormir	19-22+	1	2	3	4	S	CM

P = participación, A = autonomía, S = relaciones sociales AD = adaptativa, CG = cognitiva, CM = comunicación, M = Motor, S = social

	Edad en meses	Todavía no lo hace	Lo hace a veces	Lo hace a menudo	Superado; suele hacerlo	Dominio funcional	Dominio de desarrollo
8.6 Usa palabras o señas antes o después de la siesta	19-22+	1	2	3	4	S	CM
8.7 Duerme en cama, no en cuna	24+	1	2	3	4	A	S
8.8 Indica entender palabras sobre la siesta	15-22+	1	2	3	4	S	CM
8.9 Duerme el tiempo suficiente	12-24	361	2	3	4	A	AD
8.10 Cooperar con los adultos en sus peticiones	36	1	2	3	4	S	S
8.11 Hace las transiciones de la siesta sin ponerse molesto	1+	1	2	3	4	S	S
8.12 Si no se duerme, no molesta a otros niños que si lo están.	24+	1	2	3	4	S	CG
8.13 Si no se duerme, lo hace por la tarde o la noche sin estar gruñon	48-60+	1	2	3	4	A	AD, S
9. Bañándose							
9.1 Salpica en el agua	6-12	1	2	3	4	P, A	M
9.2 Levanta las extremidades para ser lavado o agacha la cabeza para lavarle el pelo	8-12+	1	2	3	4	P	AD, M
9.3 Sujeta la toalla	9-12+	1	2	3	4	P, A	M
9.4 Se limpia las partes del cuerpo independientemente	36-48+	1	2	3	4	P	AD

P = participación, A = autonomía, S = relaciones sociales AD = adaptativa, CG = cognitiva, CM = comunicación, M = Motor, S = social

	Edad en meses	Todavía no lo hace	Lo hace a veces	Lo hace a menudo	Superado; suele hacerlo	Dominio funcional	Dominio de desarrollo
9.5 Participa en el baño sin quejarse	12+	1	2	3	4	S	S
9.6 Cooperera en lavarse la cara/cabeza	36	1	2	3	4	S	S
9.7 Juega con juguetes en el baño	9-12+	1	2	3	4	P	CG
9.8 Recupera juguetes que han caído dentro del agua	9-12+	1	2	3	4	P, A	CG
9.9 Se levanta por sí mismo/a	6-12	1	2	3	4	A	M
9.10 Entra o sale de la bañera por sí mismo/a	28-36+	1	2	3	4	A	M
9.11 Contacta visualmente, señala, comenta, o de otra forma participa con los adultos durante el baño	6-12+	1	2	3	4	S	CG, CM
9.12 Indica si la temperatura del agua no es agradable	20-24+	1	2	3	4	S	CM
9.13 Indica que es lo que quiere durante el tiempo de baño	18-24+	1	2	3	4	S	CM
9.14 Usa palabras o señas durante el baño	19-22+	1	2	3	4	S	CM
9.15 Entiende palabras relacionadas con el baño	15-22+	1	2	3	4	S	CM
9.16 Cooperera con los adultos en sus peticiones	36	1	2	3	4	S	S

P = participación, A = autonomía, S = relaciones sociales AD = adaptativa, CG = cognitiva, CM = comunicación, M = Motor, S = social

	Edad en meses	Todavía no lo hace	Lo hace a veces	Lo hace a menudo	Superado; suele hacerlo	Dominio funcional	Dominio de desarrollo
9.17 Hace las transiciones del baño sin quejarse	1+	1	2	3	4	S	S
9.18 Cooperera en cepillarse los dientes	18-24	1	2	3	4	S	AD
9.19 Cooperera en peinarse	24+	1	2	3	4	S	AD
9.20 Cooperera en cortarse las uñas	18-24	1	2	3	4	S	AD
9.21 Responde al verse en un espejo	3-5,5	1	2	3	4	S	CG
9.22 Se cepilla los dientes independientemente	36+	1	2	3	4	A	M
9.23 Se peina independientemente	36+	1	2	3	4	A	M
9.24 Se lava el pelo independientemente	48-60	1	2	3	4	A	M
9.25 Abre y cierra la ducha independientemente	60+	1	2	3	4	A	M
9.26 Se seca independientemente	36-48	1	2	3	4	A	M
9.27 Hace elecciones sobre el sabor de la pasta de dientes, accesorios para el pelo, etc, de forma apropiada	36-48+	1	2	3	4	A, S	CG, CM, S
9.28 Permite peinarle sin llorar	24+	1	2	3	4	S	S

P = participación, A = autonomía, S = relaciones sociales AD = adaptativa, CG = cognitiva, CM = comunicación, M = Motor, S = social

10. Pasando el rato/ Viendo TV / Libros							
	Edad en meses	Todavía no lo hace	Lo hace a veces	Lo hace a menudo	Superado; suele hacerlo	Dominio funcional	Dominio de desarrollo
10.1 Tiene un programa favorito de TV	24-36+	1	2	3	4	P	CG
10.2 Se molesta cuando no puede ver un programa	30-36+	1	2	3	4	S	S
10.3 Se mantiene sentado mientras ve la TV	30-36+	1	2	3	4	P	S
10.4 Indica que le gustaría ver TV	24-30+	1	2	3	4	S	CM
10.5 Indica qué programa de TV le gustaría ver	36+	1	2	3	4	S	CM
10.6 Enciende la TV o cambia de canal independientemente	48+	1	2	3	4	S	M
10.7 Se porta apropiadamente cuando ve la TV solo	36+	1	2	3	4	P	S
10.8 Se comporta apropiadamente cuando ve la TV con un adulto o con hermanos en la sala	30-36+	1	2	3	4	S	S
10.9 Habla sobre programas de TV cuando están puestos	24-30	1	2	3	4	S	CM
10.10 Habla sobre programas de TV cuando no están puestos	30-36+	1	2	3	4	S	CM
10.11 Responde a los personajes en la TV (ej: un personaje pregunta a la audiencia una pregunta o se dirige a la audiencia para imitarla)	36+	1	2	3	4	S	CM
10.12 Usa palabras o señas mientras ve la TV	19-22+	1	2	3	4	S	CM

P = participación, A = autonomía, S = relaciones sociales AD = adaptativa, CG = cognitiva, CM = comunicación, M = Motor, S = social

	Edad en meses	Todavía no lo hace	Lo hace a veces	Lo hace a menudo	Superado; suele hacerlo	Dominio funcional	Dominio de desarrollo
10.13 Mantiene la atención en algunos programas de TV	24+	1	2	3	4	P	AD
10.14 Juega silenciosamente cuando los adultos están viendo la TV	36+	1	2	3	4	P	CG
10.15 Cooperera cuando el canal se cambia	36-42+	1	2	3	4	S	S
10.16 Encuentra cosas apropiadas que hacer mientras los adultos miran la TV	42-48+	1	2	3	4	P	CG
10.17 Cuando cambia de canal de TV independientemente, sabe qué programas puede ver y cuales no	60+	1	2	3	4	A	CG
10.18 Espera pacientemente a un adulto para empezar un video (ej: espera hasta que las el trafico lo permite y el adulto puede empezar el DVD en un reproductor de coche)	48+	1	2	3	4	A	AD, CG
10.19 Juega con libros	8-9	1	2	3	4	P	CG
10.20 Orienta los libros correctamente	12-24	1	2	3	4	A	CG
10.21 Pasa las páginas	10-14	1	2	3	4	A	M
10.22 Señala dibujos, letras, o palabras en los libros	14-15	1	2	3	4	P	CM
10.23 Señala correctamente letras o palabras cuando se le pregunta	19-27	1	2	3	4	S	CM

P = participación, A = autonomía, S = relaciones sociales AD = adaptativa, CG = cognitiva, CM = comunicación, M = Motor, S = social

	Edad en meses	Todavía no lo hace	Lo hace a veces	Lo hace a menudo	Superado; suele hacerlo	Dominio funcional	Dominio de desarrollo
10.24 Permanece con un adulto leyendo un libro el tiempo apropiado	12+	1	2	3	4	P	S
10.25 Anticipa qué es lo siguiente que pasara en la historia	36+	1	2	3	4	A	CG
10.26 Pretende leer	12+	1	2	3	4	P	CG
10.27 No muerde el libro	6-12	1	2	3	4	P	CG
10.28 No dobla o rompe el libro	12	1	2	3	4	P	CG
10.29 Tiene un libro favorito	18-24	1	2	3	4	P	CG
10.30 Cooperera con los adultos en sus peticiones	36	1	2	3	4	S	S
10.31 Hace las transiciones a otra actividad sin quejarse	1+	1	2	3	4	S	S
11.Comprando en el Supermercado							
11.1 Se sienta independientemente en el carro	9+	1	2	3	4	A	M
11.2 Se sienta en el carro 30 minutos sin quejarse	12+	1	2	3	4	P	S
11.3 Mientras está sentado en el carro, sostiene productos	6-12	1	2	3	4	P	M

P = participación, A = autonomía, S = relaciones sociales AD = adaptativa, CG = cognitiva, CM = comunicación, M = Motor, S = social

	Edad en meses	Todavía no lo hace	Lo hace a veces	Lo hace a menudo	Superado; suele hacerlo	Dominio funcional	Dominio de desarrollo
11.4 Coge productos que los padres le piden	30-36	1	2	3	4	S	CM
11.5 Lleva productos	24+	1	2	3	4	P	M
11.6 Reconoce y designa cualquier producto de la compra	48-60+	1	2	3	4	P	CM
11.7 Habla sobre/señala los productos o la gente	36+	1	2	3	4	S	CM
CM11.8 Responde apropiadamente a adultos desconocidos en el supermercado	36+	1	2	3	4	S	S
11.9 Muestra interés en otros niños	36+	1	2	3	4	S	S
11.10 Permanece con el adulto en la tienda	30-36	1	2	3	4	S	S
11.11 Sigue las direcciones para conseguir un producto	48-60+	1	2	3	4	S	CM
11.12 Anda al lado del carro	36+	1	2	3	4	A	M, AD
11.13 Indica qué es lo que quiere	30+	1	2	3	4	S	CM
11.14 Usa palabras o señas mientras está en el supermercado	19-22+	1	2	3	4	S	CM
11.15 Participa en la compra sin quejarse o ponerse pesado	30-36+	1	2	3	4	S	S
11.16 Cooperera con los adultos en sus peticiones	36	1	2	3	4	S	S

P = participación, A = autonomía, S = relaciones sociales AD = adaptativa, CG = cognitiva, CM = comunicación, M = Motor, S = social

	Edad en meses	Todavía no lo hace	Lo hace a veces	Lo hace a menudo	Superado; suele hacerlo	Dominio funcional	Dominio de desarrollo
11.17 Hace las transiciones del supermercado sin quejarse	1+	1	2	3	4	S	S
12. Al aire libre		1	2	3	4		
12.1 Juega apropiadamente en la zona de juegos infantiles	36-48	1	2	3	4	P	CG
12.2 Juega adecuadamente con los juguetes del cajón de arena variedad de juguetes al aire libre	24+	1	2	3	4	P	CG
12.3 Juega con diferentes juguetes al aire libre	24-30+	1	2	3	4	P	CG
12.4 Juega al aire libre durante 30 minutos sin quejarse	24+	1	2	3	4	P	S
12.5 Permanece en el área de juegos, no se pone a correr (huir) o trepar vallas	30+	1	2	3	4	P, A	AD
12.6 Sigue las indicaciones dadas a distancia	36+	1	2	3	4	S	CM
12.7 Muestra interés en el área de juegos	24+	1	2	3	4	P	CG
12.8 Inicia juegos al aire libre	36+	1	2	3	4	P	CG
12.9 Mantiene juegos al aire libre	24+	1	2	3	4	P	CG
12.10 Cooperera en moverse de una cosa a otra	30-36	1	2	3	4	S	S
12.11 Camina	17,5-19,5	1	2	3	4	A	M

P = participación, A = autonomía, S = relaciones sociales AD = adaptativa, CG = cognitiva, CM = comunicación, M = Motor, S = social

	Edad en meses	Todavía no lo hace	Lo hace a veces	Lo hace a menudo	Superado; suele hacerlo	Dominio funcional	Dominio de desarrollo
12.12 Corre	24-30	1	2	3	4	A	M
12.13 Salta	22-30	1	2	3	4	A	M
12.14 Trepa	24-36	1	2	3	4	A	M
12.15 Usa los toboganes	36-48	1	2	3	4	A	M
12.16 Se columpia	36-48+	1	2	3	4	A	M
12.17 Recupera el equilibrio	24+	1	2	3	4	A	M
12.18 Ande hacia delante y hacia detrás	28-29,5	1	2	3	4	A	M
12.19 Muestra interés por otros niños jugando	36+	1	2	3	4	S	S
12.20 Se lleva bien con otros niños en lugares como un parque infantil	36+	1	2	3	4	S	S
13 Hora de dormir		1	2	3	4		
13.1 Se va a la cama rápidamente	30-36	1	2	3	4	P	S
13.2 Sigue los pasos en la rutina de dormir	24-36	1	2	3	4	P	CG
13.3 Juega en la cama mientras no se duerme	24+	1	2	3	4	P	CG
13.4 Se queda dormido independientemente	9-18	1	2	3	4	A	AD

P = participación, A = autonomía, S = relaciones sociales AD = adaptativa, CG = cognitiva, CM = comunicación, M = Motor, S = social

	Edad en meses	Todavía no lo hace	Lo hace a veces	Lo hace a menudo	Superado; suele hacerlo	Dominio funcional	Dominio de desarrollo
13.5 Se duerme en su propia cama o cuna	3+	1	2	3	4	A	AD
13.6 Permanece en una habitación casi oscura sin quejarse	3+	1	2	3	4	A	AD
13.7 Indica qué es lo que quiere durante la rutina de irse a dormir	24+	1	2	3	4	S	CM
13.8 Usa palabras o señas durante la rutina de irse a dormir	19-22+	1	2	3	4	S	CM
13.9 Usa palabras o señas para indicar que quiere dormir	19-22+	1	2	3	4	S	CM
13.10 Indica entender palabras sobre la hora de dormir	15-22+	1	2	3	4	S	CM
13.11 Habla sobre su día o que pasará mañana	36-48+	1	2	3	4	S	CM
13.12 Una vez en la cama, permanece ahí a lo largo de toda la noche	30-36	1	2	3	4	A	AD
13.13 Cooperera con adultos en sus peticiones	36	1	2	3	4	S	S
13.14 Hace las transiciones a la hora de dormir sin quejarse	1+	1	2	3	4	S	S

P = participación, A = autonomía, S = relaciones sociales AD = adaptativa, CG = cognitiva, CM = comunicación, M = Motor, S = social